

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o socialni koheziji: dati vsebino evropskemu socialnemu modelu

(2006/C 309/25)

Evropski ekonomsko-socialni odbor je 19. januarja 2006 v skladu s členom 29(2) poslovnika sklenil, da pripravi mnenje o naslednji temi: *Socialna kohezija: dati vsebino evropskemu socialnemu modelu*

Strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 2. junija 2006. Poročevalec je bil g. Ehnmark.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 428. plenarnem zasedanju 5. in 6. julija 2006 (seja z dne 6. julija 2006) z 91 glasovi za, 1 glasom proti in 5 vzdržanimi glasovi.

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski socialni model je dejstvo, ki temelji na enotnosti splošnih ciljev in na raznolikosti pri uporabi. Vrednost modela je v tem, da evropske države spodbuja pri oblikovanju družb, za katere so značilne kohezija, solidarnost in konkurenčnost. V prihodnjih letih se bo model soočil z velikimi novimi izzivi. Današnja naloga je dati vsebino evropskemu socialnemu modelu.

1.2 Moč evropskega socialnega modela določa način medsebojnega vpliva konkurenčnosti, solidarnosti in vzajemnega zaupanja. Tako je model hkrati dejstvo in vizija za prihodnost. Vendar v nobenem smislu ni „dokončen“. Model mora biti dinamičen in dovzeten za nove izzive.

1.3 Ta analiza evropskega socialnega modela se ne omejuje na tradicionalni pomen izraza „socialni“. Ker so se med različnimi sektorji razvile povezave, je treba izraz „socialni“ povezati z gospodarskimi in okoljskimi vprašanji. Le s tako široko opredelitvijo bo socialni model lahko omogočil potrebno ustvarjalnost pri soočanju s prihodnjimi izzivi. Ob tako široki razlagi bi se model lahko imenoval tudi evropski „družbeni“ model, v katerem je socialni vidik le eden od elementov. V tej analizi pa se uporablja izraz „socialni“.

1.4 Za vse nacionalne sisteme EU je značilna doslednost med gospodarsko učinkovitostjo in socialnim napredkom. Ustrezno oblikovane socialne politike in politike trga dela so delovale kot pozitivna moč za socialno pravičnost ter za gospodarsko učinkovitost in produktivnost. Socialna politika je ustvarjalen dejavnik.

1.5 EESO je poiskal glavne elemente evropskega socialnega modela, začel pa je z vlogo države kot poroka in pogosto akterja za spodbujanje socialne kohezije in pravice, tako da si za cilj zastavi visoko raven zaposlovanja in zagotavljanje visokokakovostnih javnih storitev. Drugi bistveni elementi se, med drugim, nanašajo na ukrepe za produktivnost in konkurenčnost, izpolnjevanje okoljskih izzivov ter raziskave in izobraževanje.

1.6 Ekonomski, socialni in okoljski dosežki evropskega socialnega modela, ki se je oblikoval več desetletij, so veliki. Oblikovanje evropskega območja blaginje je najbolj oprijemljiv rezultat. Toda to ne more prikriti slabosti modela, kot so nenehna socialna segregacija, stalna revščina v nekaterih območjih in visoka brezposelnost, ki je ni mogoče odpraviti, posebej med mladimi.

1.7 Za Evropo in za evropski socialni model so prihodnji izzivi bistvenega pomena. Zajemajo konkurenčnost in zaposlovanje, socialno vključenost in boj proti revščini ter vplive globalizacije. Drugi izzivi se nanašajo na vprašanja spola, migracijo in demografski razvoj.

1.8 Če naj bi bil evropski socialni model pri oblikovanju evropske družbe prihodnosti koristen, mora biti dinamičen, odprt za izzive, spremembe in reforme.

1.9 Evropski socialni model bo koristen le, dokler ga bodo cenili in podpirali državljani Evrope. Za podlago razprave in dialoga v državah članicah je treba uporabiti analize in ključna vprašanja o evropskem socialnem modelu ter tako državljanom zagotoviti nove načine za predstavitev stališč o tem, kakšno Evropo in kakšen socialni model si želijo.

1.10 Če povzamemo, je domneva tega mnenja, da mora evropski socialni model zagotoviti idejo o demokratičnem, zelenem, konkurenčnem, solidarnem in socialno vključenem območju blaginje za vse državljane Evrope.

2. Analiza in ugotovitve

2.1 Ozadje in opredelitve

2.1.1 Uvod

2.1.1.1 Evropski socialni model in njegove značilnosti so postali predmet živahne razprave. To ni presenetljivo, ker so številni nedavni dogodki prispevali gradivo za razpravo. Osnutek ustavne pogodbe ni pridobil podpore javnosti in vizije, ki jih je začrtal, se niso uresničile. Tudi razvoj drugih dogodkov

je vplival na razpravo o evropskem socialnem modelu: slabi rezultati evropskega gospodarstva in neuspešno povečanje zaposlovanja, demografski razvoj, nenehna globalizacija in njene posledice, intenzivna razprava o osnutku direktive o storitvah. Integracija novih držav članic še nadalje spodbuja razprave o prihodnosti EU.

2.1.1.2 S tem mnenjem EESO prispeva k sedanji razpravi. To mnenje bo podlaga za nadaljnji dialog s socialnimi partnerji in organizirano civilno družbo.

2.1.1.3 Izhodišče mnenja je priznanje dejstva, da obstaja niz vrednot in vizij, vendar tudi socialna realnost, ki imajo lahko skupno ime evropski socialni model. Namen je pregledati vsebino tega modela ter začrtati zamisli in izzive za njegov nadaljnji razvoj.

2.1.1.4 Socialni model se mora, kot vizija za Evropo, razvijati v sožitju z drugimi vizijami za Evropo, predvsem s trajnostnim razvojem in vizijo, da Evropa postane najbolj konkurenčna družba znanja na svetu z več in boljšimi delovnimi mesti ter socialno kohezijo.

2.1.2 Opredelitev in področje uporabe evropskega socialnega modela

2.1.2.1 Analiza evropskega socialnega modela se mora začeti s sistemi vrednot, ki so se razvili v evropskih državah. Sistemi vrednot zagotavljajo osnovo za vsako razpravo o skupnih značilnostih socialnega modela. Evropska unija temelji na nekaterih skupnih vrednotah: svoboda, demokracija, spoštovanje človekovih pravic in dostojanstva, enakopravnost, solidarnost, dialog in socialna pravičnost. Dejstvo, da model deloma temelji na pravicah — kot kaže Socialna listina — poudarja, da njegovo osnovo predstavljajo vrednote.

2.1.2.2 Ta analiza obravnava evropski socialni model v širšem smislu. Socialni model ne more biti omejen na tradicionalni pomen izraza „socialni“. Medsebojne povezave med gospodarskimi, socialnimi in okoljskimi vprašanji zahtevajo obsežno razlago socialnega modela.

2.1.2.3 Poleg tega je bil za to analizo evropskega socialnega modela izbran dvojni pristop: osredotočenje na vrednote in vizije, povezano z bistvom ključnih politik za doseganje vizij. Socialni model ni omejen na oblikovanje vizij; je tudi prenos vizij v politično realnost. Vloga evropskega socialnega modela je spodbujanje in zagotavljanje okvira za reševanje novih vprašanj.

2.1.2.4 Hipoteza za spodnjo analizo je, da je današnji evropski socialni model v osnovi sestavljen iz treh glavnih

delov: ekonomskih, socialnih in okoljskih ciljev. Dejanski razvoj socialnega modela poteka v medsebojni povezavi med temi sektorji — hkrati pa nanj vplivajo trendi, kot je globalizacija. Moč evropskega socialnega modela določa način medsebojnega vpliva konkurenčnosti, solidarnosti in vzajemnega zaupanja. Evropski socialni model v nobenem smislu ne more biti „dokončen“. Mora biti dinamičen in se odzivati na notranje ali zunanje izzive.

2.1.2.5 To vizijo bi bilo mogoče povzeti v naslednji stavek: „Evropski socialni model zagotavlja idejo o demokratičnem, zelenem, konkurenčnem, solidarnem in socialno vključenem območju blaginje za vse državljane Evrope.“

2.1.2.6 V zvezi s tem je pomembno poudariti povezavo med gospodarsko učinkovitostjo in socialno pravičnostjo ter kohezijo. Evropski socialni model temelji na obeh. Ne glede na različnost nacionalnih sistemov je posebnost evropskega socialnega modela, da vse nacionalne sisteme držav EU zaznamuje skladnost med gospodarsko učinkovitostjo in socialnim napredkom. Hkrati pa socialna razsežnost deluje kot dejavnik produktivnosti. Tako na primer ustrezna zakonodaja na področju zdravja in dela spodbuja dobre gospodarske rezultate. Ustrezno oblikovane socialne institucije, ki jih podpirajo socialni partnerji, in institucije trga dela so lahko pozitivna moč za socialno pravičnost in kohezijo ter za gospodarsko učinkovitost in produktivnost. Dajatve za brezposelnost skupaj z dejavnimi politikami trga dela uravnavajo gospodarstva in spodbujajo aktivno prilagajanje spremembam z izboljšanjem usposobljenosti in učinkovitim iskanjem zaposlitve ter preusposabljanjem. Dobro usmerjene javne naložbe v fizično infrastrukturo ter človeški kapital lahko pomagajo doseči gospodarske in socialne cilje. Oba vidika se lahko in se morata vzajemno krepiti. Dejavno sodelovanje socialnih partnerjev in civilne družbe lahko izboljša kohezijo in stopnjuje učinkovitost politike.

2.1.2.7 Drug pogled na to je poudarek, da Evropa brez sociale povzroča gospodarske in politične stroške. Študija o stroških nesocialne politike za Evropsko komisijo je opredelila bistvene gospodarske koristi socialne politike v zvezi z gospodarsko učinkovitostjo, produktivnostjo dela in gospodarsko stabilnostjo ter sklenila, da so „socialne politike, ki temeljijo na investicijah v človeški in socialni kapital, koristne za večjo gospodarsko učinkovitost, ker izboljšujejo produktivnost in kakovost delovne sile. Zato je socialna politika ustvarjalen dejavnik, čeprav so običajno kratkoročno vidni stroški, medtem ko so koristi pogosto jasne šele dolgoročno“⁽¹⁾.

(¹) Dr Didier Fouarge (3. januarja 2003). Cost of non-social policy: Towards an economic framework of quality social policies — and the costs of not having them (URL: <http://www.lex.unict.it/eurolabor/documentazione/altridoc/costs030103.pdf>).

2.1.2.8 Evropske države in v nekaterih primerih celo regije imajo svoje posebne zgodovinske izkušnje, spore in oblike reševanja sporov. Socialno soglasje o pravem „ravnovesju“ vrednot se tudi nekoliko razlikuje, čeprav ne bistveno. Zaradi tega so nastale številne oblike institucij, ki izvajajo „socialno ustavo“ držav — tj. vrednote, ki so jih ljudje pretvorili v zakonite pravice in upravičenosti — in kjer so vpleteni tržno gospodarstvo, pravni, ustavni in vladni aparat. Evropske pogodbe poudarjajo skupne vrednote, ki podpirajo socialni model, in vztrajajo pri pomenu spoštovanja nacionalne raznolikosti.

2.1.2.9 Tem vidikom je treba dodati še okoljska vprašanja. Hitro rastoče cene energije, nadaljnje onesnaževanje ozračja in posledični vplivi na nastanitev, promet ter poklicno življenje bodo poslabšali ravnovesje med gospodarsko učinkovitostjo in produktivnostjo ter socialno pravičnostjo in kohezijo, že sedaj pa slabšajo življenjske in delovne pogoje. Vseeno obstajajo primeri, ko so politike, ki spodbujajo trajnost, lahko usklajene s prizadevanji za gospodarske in socialne cilje. To velja tudi za vprašanja, kot sta javno zdravje in varnost. Poslabšanje okolja povzroča nove zdravstvene težave za mladino in odrasle. Primer kaže na potrebo po boljšem vključevanju okoljskih vprašanj v evropski socialni model.

2.1.2.10 Nekateri so na podlagi institucionalne raznolikosti sklenili, da evropskega socialnega modela pravzaprav ni. Ali obstaja (vsaj) toliko modelov, kot je držav, ali pa se jih, v najboljšem primeru, lahko razvrsti v skupine po „družinah“.

2.1.2.11 Čeprav nikakor ne želi omalovaževati raznolikosti, EESO navaja naslednje razloge, zakaj je smiselno govoriti o enem evropskem socialnem modelu:

- 1) v nasprotju s prejšnjimi pristopi, ki so izrecno želeli opredeliti družine znotraj evropskega kapitalizma, so se ob upoštevanju celotnega pogleda pojavile v učinkih bistvene razlike med evropskimi državami kot skupino in neevropskimi naprednimi kapitalističnimi državami (zlasti ZDA);
  - 2) institucionalna raznolikost je veliko bolj pomembna od raznolikosti socialnih učinkov po Evropi, ker je veliko institucij po dejavnostih enakovrednih;
  - 3) evropska gospodarstva so vedno tesneje povezana, veliko bolj kot v drugih regijah, tako nastaja potreba po skupnih pristopih na mnogih političnih področjih;
  - 4) socialni modeli držav Evropske unije imajo enkratno nadnacionalno značilnost, tj. evropsko razsežnost, saj ima EU „pravni red na področju sociale“ (2).
- (2) Evropski pravni red s področja sociale vsebuje direktive o vprašanjih, kot so informacije o individualnih pogojih zaposlovanja (91/533/EGS), nosečnice (92/85/EGS), starševski dopust (96/34/ES), delovni čas (2003/88/ES), delo mladih (94/33/ES) in delni delovni čas (97/81/ES).
- 2.1.2.12 EESO predlaga, da se naslednje značilnosti — ki kljub drugačni institucionalizaciji predstavljajo socialno realnost in ne le niz vrednot — določijo kot bistveni sestavni elementi evropskega socialnega modela, ki jih države EU že upoštevajo ali pa si mora za to prizadevati politika:
    - 1) država prevzame odgovornost za spodbujanje socialne kohezije in pravičnosti s ciljem visoke stopnje zaposlenosti in zagotavljanjem ali jamčenjem visokokakovostnih javnih storitev (storitve splošnega pomena) ter uvedbo proračunskih politik za sorazmerno porazdelitev;
    - 2) vlade in/ali socialni partnerji ali druge ustanove vzpostavljajo sisteme socialnega varstva, ki zagotavljajo splošno zavarovanje ali socialno varstvo pred glavnimi tveganji (kot so brezposelnost, bolezen, starost) na ravneh, ki preprečujejo revščino in socialno izključenost;
    - 3) temeljne zakonite (ali kvazi zakonite) pravice — kakor jih navajajo mednarodni sporazumi — kot sta pravica do združevanja in pravica do stavke;
    - 4) vključevanje zaposlenih na vseh ravneh v povezavi s sistemi delovnih odnosov ali neodvisnega socialnega dialoga;
    - 5) močna in jasna zavezanost za reševanje vprašanj o enakovrednosti spolov na vseh področjih družbe, zlasti pri izobraževanju in delovnem življenju;
    - 6) potrebne politike pri obravnavi vprašanj migracije, zlasti v smislu demografskega razvoja v državah EU;
    - 7) niz socialne zakonodaje in zakonodaje o zaposlovanju, ki zagotavlja enake možnosti in ščiti ranljive skupine, vključno s pozitivnimi politikami za reševanje posebnih potreb prikrajšanih skupin (mladih, starejših, invalidov);
    - 8) niz makroekonomskih ukrepov in ukrepov strukturne politike, ki spodbuja trajno gospodarsko rast brez inflacije, pravično konkurenco pri trgovanju (enotni trg) in zagotavlja podpirne ukrepe za industrijo in izvajalce storitev, predvsem podjetnike in MSP;
    - 9) potrebni politični programi za spodbujanje naložb na področjih, ki so bistvenega pomena za prihodnost Evrope, zlasti v vseživljenjsko učenje, raziskave in razvoj, okoljske tehnologije itd.;
    - 10) nadaljnje prednostno obravnavanje spodbujanja socialne mobilnosti in zagotavljanja enakih možnosti za vse;
    - 11) odgovornost za uvedbo politik, potrebnih za reševanje okoljskih vprašanj, posebej tistih, ki so povezana z zdravjem in oskrbo z energijo;

- 12) širše soglasje, da je treba javno in zasebno investiranje v Evropi ohraniti na zelo visoki ravni, zato da bi spodbujali konkurenčnost ter socialni in okoljski napredek;
- 13) zavezanost k trajnostnemu razvoju, da se gospodarski in socialni dosežki sedanje generacije ne dosegajo za ceno omejitev prihodnjih generacij (medgeneracijska solidarnost);
- 14) enotna zavezanost k solidarnosti z državami v razvoju in zagotavljanju pomoči njihovim gospodarskim, socialnim in okoljskim programom reform.

2.2 Dosežki evropskega socialnega modela

2.2.1 Ustanovitev Evropske unije in njena uspešna širitev sta dogodka zgodovinskih razsežnosti. Celini, razklani zaradi vojn in sporov, je uspelo začeti znova in se izogniti bojevitemu nacionalizmu. V tem smislu je treba obravnavati evropski socialni model.

2.2.2 Evropa je lahko upravičeno ponosna na socialne rezultate, ki jih je dosegla s pomočjo institucij in politik, vzpostavljenih v raznolikih oblikah na nacionalni ravni in v določeni meri tudi na evropski ravni. Po ključnih kazalcih blaginje, kot so revščina in neenakost, življenjska doba in zdravje, so evropske države med najboljšimi na svetu.

2.2.3 Veliko evropskih držav je na vrhu lestvice po produktivnosti in konkurenčnosti, čeprav so znatne razlike med državami članicami EU. Pomemben dosežek je, da so številne države EU v svetovnem merilu med prvimi glede na konkurenčnost in naložbe v raziskave. Vizija o družbi s poudarkom na znanju, z raziskavami in vseživljenjskim učenjem kot ključnima elementoma, je postala trdno podprt del evropskega modela.

2.2.4 Evropa je pri izvajanju Kjotskega protokola storila največ — čeprav so skupni rezultati še vedno pod pričakovanji. Evropa je postala tudi ena od vodilnih svetovnih regij pri naložbah v okolju prijazne tehnologije in pri razvoju rešitev novih tehnologij za ogrevanje in prevoz.

2.2.5 Primerjava kazalnikov socialne kohezije in varnosti ter stopenj zaposlenosti/brezposelnosti v državah OECD kaže, da imajo države z visoko stopnjo varnosti državljanov in delavcev višjo zaposlenost. Skandinavske države so odlični pozitiven primer za to.

2.2.6 Vedno bolj je očitno, da je politična podpora za nadaljnje evropsko povezovanje odvisna od dojemanja, da je to več kot le povezovanje trga. Ker ni gospodarskih mej, vlade držav članic ter evropske institucije skupaj s socialnimi partnerji na nacionalni in evropski ravni razvijajo ustrezne mehanizme za zagotavljanje socialne kohezije in pravičnosti v novih razmerah ter zlasti za preprečevanje konkurenčnosti ureditev,

ki bi povzročile negativno tekmo v Evropi, kar bi resno znižalo socialne standarde.

2.2.7 Širitev EU je zelo konstruktivno prispevala k oblikovanju identitete evropskega socialnega modela. Širitev je obogatala Unijo z veliko skupino držav, ki imajo dolgo zgodovino kulturnih, socialnih, gospodarskih in industrijskih dosežkov. Trdno je uveljavila kulturno razsežnost socialnega modela. Kulturna razsežnost bo eden ključnih mehanizmov za spodbujanje kohezije EU.

2.2.8 Socialni dialog je na vseh ravneh postal bistven izraz evropskega socialnega modela. Ob socialnem dialogu se je razvil konsenz, da bo visoko zastavljene cilje iz lizbonske strategije in socialni model izredno težko doseči brez sodelovanja socialnih partnerjev. Evropski način obravnavanja sodelovanja zaposlenih zagotavlja, da nenehne strukturne spremembe, do katerih prihaja v podjetjih, pomenijo uspeh za vse vpletene strani.

2.2.9 Socialni partnerji so imeli odločilno vlogo pri izvajanju politik EU. Ta vloga je na vsem svetu edinstvena. Predlagano je bilo tudi, da bi morali socialni partnerji na ravni EU prevzeti odgovornost za vse regulativne dejavnosti v zvezi z vprašanji delovnega življenja.

2.2.9.1 V zvezi s temeljno zgradbo evropskega socialnega modela ni mogoče dovolj visoko oceniti vloge socialnih partnerjev v gospodarski in socialni politiki. V okviru kolektivnih in tarifnih pogajanj dobijo združenja delodajalcev in delojemalcev posebno vrednost. Tudi formalizirana in pravno obvezujoča pravica soodločanja, ki jo imajo predstavniki delojemalcev v podjetjih, sodi k temeljnim institucijam evropskega socialnega modela.

2.2.10 Sodelovanje državljanov in njihovih organizacij je temelj oblikovanja evropskega socialnega modela. Organizacije civilne družbe z enim glasom izražajo želje svojih članov in so pogosto tudi pomembni izvajalci socialnih storitev. Prihodnost evropskega socialnega modela in njegova dinamika bosta odvisna od boljšega vključevanja organizirane civilne družbe, kar je mogoče doseči z razširitvijo civilnega dialoga in s tem participativne demokracije.

2.2.11 Drugo pomembno vprašanje za opredelitev socialnega modela so visokokakovostne storitve javnega sektorja. Splošna slika položaja v EU je, da ima javni sektor, ki jamči in/ali zagotavlja bistvene storitve in jih enakomerno porazdeljuje, široo podporo in vlogo v EU kot kjer koli drugje. Na področjih, kot so izobraževanje in usposabljanje, zdravstvo in oskrba starejših, ima javni sektor v vseh državah članicah odločilno vlogo. Hkrati pa se razvija razprava o tem, ali ima javni sektor izmenični vlogi — da jamči posebne storitve ali da jih jamči in tudi zagotavlja.

2.2.12 Razvoj subjektov socialnega gospodarstva je v številnih državah EU tesno povezan z javnim sektorjem. Socialno gospodarstvo izpolnjuje dvojno vlogo: upravlja bistvene naloge, zlasti v sektorju oskrbe, hkrati pa zagotavlja delovna mesta za državljane, ki jih ni mogoče enostavno uvrstiti v normalno zaposlovanje, npr. za invalide. Socialno gospodarstvo se bolj ali manj širi v vse države EU, deloma zaradi demografskega razvoja in potrebe po oskrbi starejših. Ima bistveno vlogo v boju proti revščini. Poleg tega ima mnogo „obrazov“, njegove organizacijske oblike pa so zelo raznolike in ni nujno, da postane del sistema konkurence.

2.3 Slabosti in izzivi

2.3.1 Medtem ko je treba poudariti dosežke evropskega socialnega modela, bi bilo napačno, da ne bi priznali njegovih slabosti in tudi izzivov, s katerimi se srečuje v spreminjajočem se okolju. Pri socialnem modelu se ponos ne sme zamenjevati s samozadovoljstvom.

2.3.2 Pogosto se navaja, da model ne more biti „socialni“, če obsodi desetino ali dvanajstino delovne sile na brezposelnost. Na nek način to drži: brezposelnost je v večini držav Evropske unije nesprejemljivo visoka, ustvarja socialne in gospodarske stiske, ogroža socialno kohezijo in troši produktivne vire. Vendar trditev o izzivu pogosto namiguje, da Evropa z izbiro socialnega modela hkrati izbira visoko brezposelnost, da je brezposelnost cena, ki jo je treba plačati za socialno kohezijo. EESO zavrača to stališče. Evropi ni treba izbirati med socialno kohezijo in visoko zaposlenostjo.

2.3.3 Brezposelnost ostaja ključna grožnja za evropski socialni model, saj povečuje stroške, zmanjšuje finančne priložnosti in ustvarja neenakosti ter socialne napetosti. Zniževanje brezposelnosti ostaja ključna prednost. To zlasti velja za brezposelnost mladine, ki je v veliko državah večja od povprečne stopnje brezposelnosti in z visokim tveganjem dolgoročne izključitve iz trga dela in družbe na splošno škoduje zlasti socialno in gospodarsko. Za rešitev tega problema je potreben paket ukrepov glede dobave in politika glede povpraševanja, tako da bi se dosegel čim boljši rezultat.

2.3.4 Geografska neenakost in revščina (izračunano na 70 milijonov državljanov) v Evropski uniji ostajata veliki in sta se od širitve povečali. Tudi v bogatih evropskih državah preveč ljudi trpi v (relativni) revščini. Zlasti sramotna je revščina otrok, ki uničuje življenjske priložnosti in utrjuje neenakosti med generacijami. Tudi s sedanjimi visokimi cilji politikam za socialno kohezijo v državah članicah EU ni uspelo zaustaviti revščine in brezposelnosti. To je pomembna naloga za prihodnost.

2.3.5 Za te in druge slabosti evropskega gospodarstva in družbe v našem socialnem modelu pogosto velja, da jih novi izzivi v obliki gospodarske globalizacije, vzpona novih tehnologij in demografskega staranja še poslabšajo. Daljša pričakovana življenjska doba in padajoča rodnost sprožata resna vprašanja o financiranju sistemov socialne varnosti — osnovni primer so pokojninski sistemi. EESO opozarja pred sprejemanjem poenostavljenih političnih zaključkov iz številnih splošnih prepričanj:

— Medtem ko globalizacija pomeni, da se z vedno več dobrinami in storitvami trguje mednarodno, se je pomembno zavedati, da se v EU-25 kot enotnem gospodarskem subjektu le 10 % evropske proizvodnje izvozi (ali uvozi). To pomeni, da EU nima bolj odprtega gospodarstva kot ZDA (ki se običajno razume kot bolj neodvisna svetovna sila). Države članice morajo sprejeti socialne in politične odločitve o sistemih socialnega skrbstva in potrebnih reformah. Slabo oblikovan sistem storitev je treba izboljšati, ne zaradi „globalizacije“, pač pa ker bi izboljšava omogočila večjo produktivnost ali višjo stopnjo zaposlenosti, ob skrbi za večjo varnost upravičencev.

— Podobno je treba pozdraviti tehnološke spremembe, ker povečujejo produktivnost dela in pomagajo ustvariti potrebno bogastvo za financiranje visokega življenjskega standarda in ravni socialne zaščite. Pravilen odgovor na tehnološke spremembe je investiranje v delavce in podporo postopkov prilagajanja preko dobro oblikovanih socialnih politik, da bi evropska podjetja in delavci pridobili nove spretnosti.

— Demografija gotovo vpliva na evropski socialni model — vendar velja tudi obratno. Smiselne politike o otroškem varstvu omogočajo ženskam in moškim, da delajo, ne da bi zato morali izbrati med poklicno potjo in družino; dejavne politike staranja ohranjajo starejše delavce kot delovno silo in njim ter družbi kot celoti omogočajo koristi od daljše pričakovane življenjske dobe. Vseživljenjsko učenje spodbuja prilagodljivost ter povečuje produktivnost in zaposlovanje. Poleg tega se vse družbe soočajo z demografskimi spremembami.

— Končno je dobro znano dejstvo, da Evropa potrebuje razvoj in usklajevanje, ne pa omejevanje evropskih gospodarskih politik kot instrumentov za izravnavanje motenj na trgu, kot je škodljiva konkurenca na davčnem področju. Take motnje pritiskajo na socialne sisteme in njihove finančne temelje. Po drugi strani pa je evropska integracija močna sila za učinkovitost trgovine in gospodarstva ter poleg tega

ustvarja možnost za uravnavanje nekaterih vidikov dela in družbenega življenja na bolj relevantni evropski ravni. Kljub institucionalni raznolikosti je ta dosežek velik izziv za oblikovalce politike in tudi za socialne partnerje.

2.4 Dinamičen model

2.4.1 Če se želi evropski socialni model obdržati in vplivati na prihodnje politike, mora biti dinamičen ter odprt za razprave in reforme. Zgodovina nam daje mnogo primerov za izzive temu modelu, ki jih ni bilo mogoče predvideti: nevarnosti okoljskih nesreč, izrazite spremembe demografske in družinske strukture, krize oskrbe z energijo, revolucija znanja, nove in vplivne informacijske in komunikacijske tehnologije ter spreminjajoči se vzorci proizvodnje in delovnega življenja.

2.4.2 Ključni izziv evropskega socialnega modela v prihodnje je ugotoviti vidike modela, ki spodbujajo rešitve „zmagam-zmagaš“ in „zmagam-zmagaš-zmaga“. To pomeni, da je treba poudariti opredeljevanje zdajšnjih in novih politik, ki spodbujajo socialno kohezijo in gospodarski učinek ter tudi trajnostni razvoj.

2.4.3 Hkrati so potrebne enakomerne, uravnotežene reforme tistih institucij, za katere obstaja zanesljiv dokaz, da imajo negativne vplive v gospodarskem, socialnem ali okoljskem smislu. Presoje vplivov političnih ukrepov so lahko koristne, če je njihov cilj pripraviti boljše ureditve namesto enostavne deregulacije.

2.4.4 Kje so novi izzivi za evropski socialni model? Načeloma v treh sektorjih: konkurenčnost in zaposlovanje, socialna vključenost in boj proti revščini ter vplivi globalizacije. Dolgoročno lahko okoljski izzivi povzročijo daljnosežne selitve proizvodnje in delovnih mest. K temu je treba dodati vprašanja migracije (notranje in zunanje) in vprašanja spolov; oboje bo močno vplivalo na evropski socialni model.

2.4.5 Zelo pomemben bo nadaljnji razvoj družbe s poudarkom na znanju, raziskavah in vseživljenjskem učenju. Znanje bo še bolj kot danes ključni dejavnik za doseganje konkurenčnosti in s tem za ustvarjanje virov za socialne politike. V zvezi s tem bo pomembno nadaljevati podporo podjetništvu in rasti malih podjetij. Socialni vplivi revolucije znanja so stvar, ki jo je možno uspešno reševati s socialnim dialogom. Razvoj novih in učinkovitih sistemov za vseživljenjsko učenje bo poseben izziv za vlade in njihove socialne partnerje.

2.4.6 Pomembno je raziskati novo ravnovesje med prožnostjo in varnostjo, ki bo spodbujalo zaposlovanje in inovacije, kot so šele pred kratkim poudarili socialni partnerji

v skupnem delovnem programu ⁽³⁾. Zlasti je pomembno, da se socialni partnerji strinjajo o ukrepih za zmanjšanje brezposelnosti mladine. Takšna brezposelnost je tragedija; brezposelnost mlade generacije je grožnja za samo zgradbo demokratične evropske družbe.

2.4.7 S stališča okoljskih izzivov bo potrebnih več naložb v prevoz in nastanitve ter v načrtovanje skupnosti in reforme. Dvig cen energije bo imel znaten vpliv na socialno kohezijo in strukturne politike. To je ključno področje, ki obeta rešitve „zmagam-zmagaš-zmaga“.

2.4.8 Sistem makroekonomskega upravljanja mora bolje podpreti lizbonske cilje. Dolgoročno bo po Lizboni zelo pomembno vzpostaviti k rasti usmerjeno ravnovesje med gospodarsko politiko na strani ponudbe in na strani povpraševanja.

2.4.9 Globalizacija je izziv ne le v zvezi s trgovino in cenami. Globalizacija je tudi priložnost na primer za odprtje novih trgov za okolju prijazne tehnologije. Evropa mora veliko več investirati v sodobne tehnologije, zlasti na področju okolja, ker druge države, kot so ZDA, hitro prepoznavajo takšne priložnosti. Globalizacija ni le stvar poskusa obvladovanja; je predvsem stvar proaktivnega delovanja in prepoznavanja priložnosti.

2.4.10 Najresnejši od prihodnjih možnih izzivov bo vrnitev Evrope k bolj nacionalnim politikam s protekcionizmom in zapiranjem trgov. To bo škodovalo v gospodarskem in tudi socialnem smislu.

2.4.11 Noben socialni model še ni na končni stopnji in tudi nikoli ne bo. Osnovna zamisel socialnega modela je, da z napredovanjem proizvaja zamisli in spoznanja. Socialni model mora biti dinamičen, ali pa bo okostenel in propadel. Socialni model je treba preskusiti in o njem redno razpravljati v demokratičnem postopku. Opraviti je treba ocenjevanja in razviti ter izboljšati ustrezne instrumente upravljanja.

2.5 Ali je evropski socialni model svetovni referenčni model?

2.5.1 Evropski socialni model je mogoče razumeti kot poskus sestave načrta za oblikovanje trajnostne blaginje Unije v prihodnje, za katero bo značilna visokokonkurenčna industrija, zelo visoki socialni cilji in visoka raven odgovornosti za okoljske izzive. S takim opisom in s poudarkom na demokratičnih funkcijah je evropski socialni model lahko vir zamisli in izkušenj za druge države ali skupine držav.

⁽³⁾ Delovni program evropskih socialnih partnerjev 2006–2008. Glej tudi mnenje EESO z dne 17. maja 2006 o fleksivarnosti — primer Danske, poročevalka: ga. Visum (še ni objavljeno v UL).

2.5.2 Ali lahko evropski socialni model postane svetovni referenčni model? Vsaka država in vsaka skupina držav mora razviti svoj socialni model in njegova področja uporabe. Kar se je izkazalo koristno v Evropi ni nujno koristno v drugi državi in za druge vrste izzivov. Vendar je lahko evropski socialni model tudi zgled, ne le zaradi poskusa povezovanja gospodarskih, socialnih in okoljskih vprašanj v „idejo demokratičnega, zelenega, konkurenčnega, solidarnega in socialno vključenega območja blaginje za vse državljane Evrope“. Druge države ga bodo ocenjevale po uspešnosti pri doseganju teh ciljev.

2.5.3 Partnerji EU se vedno bolj zanimajo za pristop, ki na okrepljen način združuje gospodarske, zaposlovalne, socialne in okoljske cilje. Evropski ekonomski in socialni model regionalne integracije se lahko uporablja kot vir ustvarjalnosti za partnerske regije in države. Pristop s tremi stebri je v EU dokazal svojo vrednost.

2.5.4 V študiji o socialni razsežnosti globalizacije je ILO izrecno navedla evropski socialni model kot možen zgled za nove industrijske države⁽⁴⁾. Primer za to bi bila lahko Kitajska, ki je dosegla trajnostno hitro gospodarsko rast, vendar se vedno bolj zaveda socialnih napetosti in okoljske problematike.

2.6 Predstavitev vprašanj državljanom Evrope

2.6.1 Evropski socialni model se bo ohranil in obdržal, le dokler ga bodo podpirali državljani Unije. Če želi model ostati veljaven, morajo imeti državljani možnost razprave in dialoga. To bi državljanom omogočilo nujno potrebno priložnost, da prispevajo k splošni razpravi o prihodnosti evropske družbe.

2.6.2 V tem mnenju je EESO predstavil osnovno analizo evropskega socialnega modela. To analizo je treba dalje razviti. Potrebne so zlasti jasne povezave med idejami in realnostjo. Tako je lahko model osnova za nadaljnje razprave v Uniji v zvezi s tem, kakšno evropsko družbo si želijo državljani. V okviru nove informacijske in komunikacijske strategije EU bo mogoče uporabiti socialni model kot osnovo za razpravo in dialog.

2.6.3 Končno se bodo na osnovi razprave, dialoga in vedno večje ozaveščenosti državljani Evrope zavzeli za obrambo evropskega socialnega modela in podprli njegov nadaljnji razvoj.

2.7 Vloga EESO

2.7.1 Člani EESO so pomemben posrednik za državljane, organizirane v združenjih, ki jih zastopajo. EESO redno organizira forume interesnih skupin v širšem smislu za izmenjavo mnenj in stališč.

2.7.2 EESO bo preučil uporabo evropskega socialnega modela kot osnove za širša komunikacijska prizadevanja v Uniji. Na ta način EESO lahko konkretno prispeva k razpravi o tem, kakšno Evropo in kakšen socialni model si v prihodnje želijo narodi v Evropi. Socialni partnerji, organizirana civilna družba ter nacionalni ekonomsko-socialni sveti bodo vabljeni k sodelovanju.

V Bruslju, 6. julija 2006

Predsednica

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Anne-Marie SIGMUND

⁽⁴⁾ URL: <http://www.ilo.org/public/english/wcsd/g/globali/synthesis.pdf>.